

“Όσο θα συνεχίζεται η παρούσα εξέλιξη του πολιτισμού, θα βλέπουμε τις απολαύσεις να αυξάνονται στον μέγιστο βαθμό. □ Η κοινωνία θα τελειοποιείται, θα γίνεται σοφότερη. □ Η ζωή πιο

άνετη, γλυκύτερη, ομορφότερη, μακρύτερη σε διάρκεια.

□

Αλλά ταυτόχρονα, ας είμαστε ικανοί να το προβλέψουμε, αδιάκοπα θα αυξάνεται ο αριθμός εκείνων που θα αναγκάζονται να καταφεύγουν στη στήριξη των ομοίων τους για να λάβουν ένα μικρό μέρος όλων αυτών των αγαθών.

□

Θα μπορέσουμε να επιβραδύνουμε αυτή την διπλή κίνηση.

□

Οι ειδικές συνθήκες στις οποίες βρίσκονται οι διάφοροι λαοί θα επιταχύνουν ή θα αναστείλουν την πορεία της, αλλά κανείς δεν μπορεί να τη σταματήσει.

□

Ας σπεύσουμε λοιπόν να αναζητήσουμε τα μέσα για να αμβλύνουμε τα αναπόφευκτα δεινά που ήδη μπορούμε εύκολα να προβλέψουμε.

”

(Αλέξης Ντε Τοκβίλ (1835) “Μνημόνιο για τη Φτώχεια”, Αθήνα 2005, Εκδ. Πόλις).

Αυτή η διπλή κίνηση, όπως την αναφέρει ο Αλέξης Ντε Τοκβίλ αντικατοπτρίζεται στις μέρες μας μέσα από την οικονομική ανισότητα για την οποία, ενώ οι κοινωνίες και οι επιστήμονες προσπαθούν να βρουν μια λύση, φαίνεται να πηγαίνει πιο βαθιά στην δομή του ανθρώπινου όντος και να επηρεάζει την λειτουργία και την λειτουργικότητά του.

Πρόσφατες έρευνες προτείνουν δυο νέους λόγους για τους οποίους η οικονομική ανισότητα είναι πρόβλημα:

- Ο ένας είναι ότι οι πλούσιες οικονομίες φαίνεται να προσφέρουν δυσανάλογες και αυξανόμενες αποδόσεις στους ήδη εύπορους.
- Και ο άλλος είναι ότι η ανισότητα κυριολεκτικά κάνει όλους τους ανθρώπους μίζερους αυξάνοντας το άγχος (stress) αλλά και προκαλώντας έκκριση ορμονών.

Στατιστικά

Αναφέρουμε ορισμένα στατιστικά, όχι για να βγάλουμε συμπεράσματα (μια και με τα στατιστικά μπορεί κανείς να βγάλει ό, τι συμπεράσματα θέλει ή σχεδόν ό, τι θέλει), αλλά για να έχουμε μια αίσθηση των πραγμάτων. Ένα βασικό μέτρο οικονομικής ανισότητας είναι η σταθερά (coefficient) Gini, όπου στο 0 όλοι έχουν ίσο εισόδημα και στο 1 ένας έχει όλο το εισόδημα. Οι περισσότερες χώρες βρίσκονται μεταξύ 0,25 και 0,6.

Η σταθερά αυτή έχει αυξηθεί σε ορισμένες εύπορες χώρες. Στις ΗΠΑ αυξήθηκε από το 0,34 το 1980 σε 0,38 το 2000. Στην Κίνα η αύξηση είναι μεγαλύτερη, από 0,3 σε 0,4. Αλλά στην Βραζιλία υπήρξε μείωση της σταθεράς κατά 0,55 από το 2000. Καθώς οι φτωχότερες χώρες αναπτύσσονται γρηγορότερα από τις εύπορες η ανισότητα στον κόσμο συνολικά μειώνεται.

Το εισόδημα του πιο εύπορου 20% των Αμερικανών αυξήθηκε κατά 14% κατά τη δεκαετία του 70 και 27% κατά τη δεκαετία του 1990, ενώ του χαμηλότερου 20% αυξήθηκε κατά 9% και 10% αντίστοιχα. Για το χαμηλό 99% η ανισότητα δεν αυξήθηκε από το 1993. Τέλος η ανισότητα αυξάνεται στην κορυφή. Για το πιο εύπορο 0,1% των Αμερικανών το εισόδημα τους από 20πλάσιο του χαμηλότερου 90%, αυξήθηκε σε 80πλάσιο, από το 1980 στο 2006.

Σε πρόσφατες ενδείξεις φαίνεται να προκύπτει ότι η ανισότητα αυτή δεν επιφέρει

σημαντικά κοινωνικά προβλήματα και υπάρχει μικρή ένδειξη ότι προκάλεσε την πρόσφατη οικονομική κρίση. Και βέβαια δεν υπάρχει πρόβλημα αν η ανισότητα αυξάνεται εφόσον οι φτωχότεροι τα πάνε καλά. Αλλά καθώς η κατοχή αγαθών που μας διαφοροποιούν από τους άλλους (*αγαθά status*) αρχίζει να κοστίζει όλο και περισσότερο, τότε η ανισότητα αρχίζει να έχει νόημα. Η έλλειψη αγαθών *status* μπορεί να μην επηρεάζει την οικονομική κατάσταση των ανθρώπων όπως η υποβαθμισμένη παιδεία και υγεία, αλλά δυστυχώς φαίνεται να επηρεάζει την ποιότητα ζωής και την ευτυχία των ανθρώπων.

Αγαθά status και μιμητισμός

Το να κατέχεις *αγαθά status* (το πιο πρόσφατο και ακριβό κινητό, ένα καινούριο αυτοκίνητο, σπίτι, ρούχα...) είναι σημαντικό, αλλά πιο σημαντικό είναι πως φαίνεται στους άλλους. Σημασία δεν έχει να έχεις το πιο ακριβό αυτοκίνητο, αλλά ακριβότερο από του γείτονά σου. Και όπως πρόσφατα γράφει το οικονομικό περιοδικό *Economist* “όπως καλά γνωρίζει κάθε κυνηγημένο ζώο, σημασία δεν έχει το πόσο γρήγορα τρέχεις, αλλά πόσο πιο αργός είσαι από όλους τους άλλους” (Νοεμ. 2008). Μήπως η ασυνείδητη ή και υποσυνείδητη εγωική και εγωιστική λειτουργία εγκλωβίζει τον άνθρωπο σε έναν μιμητισμό απλώς και μόνο για να νοιώσει λίγο μεγαλύτερη ικανοποίηση; Βέβαια πάντα κάποιος άλλος θα έχει κάτι καλύτερο από εμάς, οπότε η αναζήτηση βγάζει σε αδιέξοδο. Και το αποτέλεσμα;

Στο “*The Spirit Level*”, ένα bestseller βιβλίο του 2009, οι Richard Wilkinson και Kate Pickett υποστηρίζουν ότι η ανισότητα φέρνει τους πάντες σε χειρότερη θέση, όχι μόνο τους φτωχούς, γεγονός το οποίο έχει περιγράψει και ο Αλέξης Ντε Τοκβίλ στο παραπάνω έργο του. Υποστηρίζουν ότι η ανισότητα οδηγεί σε χρόνιο άγχος (*stress*), με συνέπεια να υπάρχει μεγαλύτερη παραγωγή της ορμόνης κορτιζόλη. Σε μεγάλες ποσότητες μπορεί να βλάψει τον εγκέφαλο και να προκαλέσει διαταραχές στο ανοσοποιητικό σύστημα. Τυχαία η αύξηση των αντίστοιχων ασθενειών της εποχής μας που έχουν να κάνουν με το νευρικό σύστημα και το ανοσοποιητικό;

Μια άλλη ορμόνη που δημιουργεί προβλήματα λόγω της ανισότητας είναι η οξυτοκίνη, η

οποία οδηγεί σε χαμηλότερα επίπεδα την εμπιστοσύνη μεταξύ των ανθρώπων και πολλές φορές βρίσκεται στην ρίζα της επιθετικότητας. Δεν είναι τυχαίο ότι στην εποχή μας η ανθρωπιά που διακρίναμε μεταξύ των ανθρώπων που βρίσκονταν μέσα στην ανέχεια τα παλιότερα χρόνια, αλλά και το μοίρασμα, χάνονται. Αυτό που επηρεάζει τις ορμόνες αυτές φαίνεται να μην είναι το εισόδημα, αλλά ο ανταγωνισμός για status, για μεγαλύτερη προβολή και διάκριση.

Οι οικονομολόγοι ισχυρίζονται ότι η ανισότητα έχει μικρότερη σημασία από την φτώχεια. Οι πρόσφατες έρευνες συνδέουν την ανισότητα με ευρείας διάδοσης κοινωνική ασθένεια: οι ενδείξεις βέβαια συνεχίζουν να είναι τουλάχιστον μπερδεμένες. Γι' αυτό, ανεξάρτητα από τα τελικά συμπεράσματα των ερευνών, αυτό που φαίνεται πως έχει μεγαλύτερη σημασία είναι να μπορέσει κανείς, ξεφεύγοντας από τον μιμητισμό, να οικοδομήσει μια πιο ανεξάρτητη προσωπικότητα και, υψώνοντας την συνειδητότητά του, να συνδέσει την προσωπικότητα αυτή με πιο πνευματικές αξίες. Τότε το δίπολο φτώχεια - πλούτος, μπορεί να δώσει την θέση του στην ευημερία και στην ευτυχία που δεν στηρίζεται στον πλούτο και την ανάπτυξη.

Σάββας Ασημάδης